

แต่

คุณพ่อ คุณแม่และครูบาอาจารย์

คำนำ

หนังสือเรื่อง “เศรษฐกิจชุมชน: การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเอง” เป็นการรวบรวมบทความวิชาการของผู้เขียนจากหลายๆ ที่แต่ละช่วงเวลา ในการตีพิมพ์บทความวิชาการในวารสารที่มีชื่อเสียงในประเทศไทย ที่อยู่ในศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย หรือ Thai-Journal Citation Index Centre (TCI) ฐานระดับ 1, ฐานระดับ 2 และตีพิมพ์เผยแพร่ในการประชุมระดับชาติในสถานที่ต่างๆ

เนื้อหาในหนังสือเรื่อง “เศรษฐกิจชุมชน: การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเอง” เกิดจากการลงพื้นที่ชุมชนในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ในงานวิจัยส่วนตัวของผู้เขียน ร่วมมือการพัฒนาทักษะและอาชีพกับศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ (UBI BRU) ที่ต้องการบูรณาการศาสตร์ องค์ความรู้ภายในมหาวิทยาลัยให้เกิดความเชื่อมโยงชุมชนท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชนสู่เชิงพาณิชย์ให้เกิดความยั่งยืนกับชุมชนในพื้นที่ในการยกระดับเศรษฐกิจฐานรากให้ดีขึ้น จากการลงพื้นที่ตั้งแต่ปี 2558 ถึงปัจจุบัน ทำให้ผู้เขียนได้เห็นความหลากหลายของชุมชนและแนวทางการพัฒนาชุมชนกับคำว่า “เศรษฐกิจชุมชน” ที่ต้องการให้เกิดความเหมาะสมกับบริบทชุมชนจึงมีการพิจารณาถึงการจะอย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนที่เกิดจากเนื้อแท้ของชุมชน อันเกิดจากภายในชุมชนที่มีการระดมความคิดเห็นออกมาจากจิตวิญญาณของชุมชนที่มีการร่วมมือกันจากฐานการพึ่งพาตนเองสู่ชุมชนแล้วก่อตัวให้เป็นวิสาหกิจชุมชนและมองไปไกลถึงการยกระดับเป็นกิจการเพื่อสังคมให้กับกลุ่มผู้เสียเปรียบทางสังคมในด้านต่างๆ เช่น สตรี ผู้สูงอายุ แรงงานข้ามชาติ เป็นต้น โดยหนังสือเล่มนี้มีวัตถุประสงค์ให้เข้าใจ แนวคิดสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมจากการนำหลักการ ทฤษฎี วิธีการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งประเทศมาเป็นแนวทาง รวมทั้งงานวิจัยของผู้เขียนที่สอดแทรกในนี้ด้วย

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้ คงมีประโยชน์สำหรับนักศึกษาหรือผู้ที่สนใจสำหรับบุคคลทั่วไป นักวิชาการต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนบนฐานการพึ่งตนเองผ่านวิสาหกิจชุมชนที่ยั่งยืนได้ และท้ายที่สุดถ้าหากหนังสือเล่มนี้มีประโยชน์ทางวิชาการ ในการรวบรวมบทความวิชาการครั้งนี้ผู้เขียนขออุทิศความดีที่เกิดจากหนังสือเล่มนี้ให้กับคุณพ่อวิเชียร แก้วขวัญไกร- คุณแม่บังอร แก้วขวัญไกรและครูบาอาจารย์ที่สั่งสอนวิชาทั้งความรู้และแนวคิดต่างๆ ให้เกิดองค์ความรู้ทางความคิดในการผลิตหนังสือเล่มนี้

ทศพร แก้วขวัญไกร

18 มีนาคม 2565

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	(ก)
สารบัญ	(ข)
สารบัญรูป	(จ)
สารบัญตาราง	(ช)
บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นวิสาหกิจชุมชน	1
พัฒนาการและความหมายของวิสาหกิจชุมชน	1
ความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน	3
แนวคิดของวิสาหกิจชุมชน	5
ประเภทและรูปแบบของวิสาหกิจชุมชน	6
ปัจจัยสำคัญของวิสาหกิจชุมชน	8
เป้าหมายของวิสาหกิจชุมชน	9
บทส่งท้ายกรอบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน	11
เอกสารอ้างอิงประจำบทที่ 1	12
บทที่ 2 การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน	15
บทบาทและความสำคัญของการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน	15
การบริหารจัดการสำหรับผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน	17
วิเคราะห์การบริหารจัดการของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน	18
การจัดการอย่างสมดุลระหว่างผู้ประกอบการกับการบริหารจัดการ	20
องค์ประกอบของการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน	20
การวางแผนเพื่อการดำเนินวิสาหกิจชุมชน	21
การจัดองค์การวิสาหกิจชุมชน	21
การจัดการทรัพยากรมนุษย์	23
การจัดการประเมินผลวิสาหกิจชุมชน	23
การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนภายใต้ความเสี่ยง	25
บทส่งท้าย	26
เอกสารอ้างอิงประจำบทที่ 2	27
บทที่ 3 การบริหารจัดการทุนชุมชน	29
แนวคิดและความสำคัญของทุนชุมชน	29

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
องค์ประกอบของทุนชุมชน	30
ทุนธรรมชาติ	30
ทุนวัฒนธรรม	31
ทุนมนุษย์	31
ทุนสังคม	32
ทุนการเมือง	32
ทุนก่อสร้าง	33
ทุนการเงิน	33
การบริหารจัดการระบบการสะสมทุนชุมชน	33
การวิเคราะห์ในการดำเนินงานการจัดการทุน	36
บทส่งท้ายแห่งความท้าทายของการจัดการเงินทุน	40
เอกสารอ้างอิงประจำบทที่ 3	41
บทที่ 4 การจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ของวิสาหกิจชุมชน	43
บริบท	43
บริบทของแนวคิด/ทฤษฎีลดรายจ่ายเพิ่มรายได้	43
แนวคิดการผลิต แนวคิดต้นทุนและแนวคิดรายรับ	43
แนวคิดตรวจสอบภูมิคุ้มกันผ่านการทำบัญชีครัวเรือน	46
แนวคิดเกี่ยวกับอาชีพเสริม	49
การพัฒนาทรัพยากรการผลิตและวิสาหกิจชุมชน	50
แนวคิดสมดุลทรัพยากรภายในชุมชนต่อการทดแทนนำเข้านอกชุมชน	50
หลักการเพิ่มประสิทธิภาพด้วย PDCA และวงจรการจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	52
ภายใต้กรอบแนวคิด PDCA กับวงจรการจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	
ในการเพิ่มประสิทธิภาพวิสาหกิจชุมชน	54
บทสรุป	56
เอกสารอ้างอิงประจำบทที่ 4	57
บทที่ 5 เศรษฐกิจชุมชน: หุ่นส่วนการพึ่งพาตนเองผ่านแนวคิดสวัสดิการชุมชน	59
บทนำ	59
แนวคิดและความสำคัญของสวัสดิการ	60

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
แนวคิดและความสำคัญของสวัสดิการเศรษฐศาสตร์	60
แนวคิดและความสำคัญของสวัสดิการสังคม	61
แนวคิดและความสำคัญของสวัสดิการชุมชน	62
หลักการและวิธีการในการจัดการสวัสดิการชุมชน	66
แนวทางการจัดการสวัสดิการชุมชน	69
กรณีศึกษาการจัดกองทุนเพื่อสวัสดิการชุมชนในรูปแบบต่างๆ	70
การจัดการสวัสดิการรูปแบบองค์กรการเงินชุมชน	71
การจัดการสวัสดิการรูปแบบธุรกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชน	73
การจัดการสวัสดิการรูปแบบความเชื่อ ศรัทธา อุดมการณ์และศาสนา	74
การจัดการสวัสดิการรูปแบบทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	75
การจัดการสวัสดิการรูปแบบชุมชนเมือง	76
การจัดการสวัสดิการรูปแบบผู้ยากลำบาก	77
การจัดการสวัสดิการรูปแบบผู้สูงอายุ	78
บทส่งท้าย	80
เอกสารอ้างอิงประจำบทที่ 5	81
บทที่ 6 พัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสู่คุณค่าทางสังคม	
 เพื่อยกระดับเป็นมรดกการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21	84
บทนำ	84
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางเศรษฐกิจ	85
ปัจจัยต่างๆ และผลกระทบต่อการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	87
พฤติกรรมอุปสงค์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	87
พฤติกรรมอุปทานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	89
วิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	90
การสร้างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทรงคุณค่าทางสังคมในกลมกลืนในแต่ละบริบทของ	
ท้องถิ่นสู่การเป็นมรดกการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนสู่ศตวรรษที่ 21	91
การสร้างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทรงคุณค่าของสังคมด้วยการสร้างการท่องเที่ยว	
เชิงสร้างสรรค์	92
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใต้แนวคิดมรดกเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน	93
สรุป	94
เอกสารอ้างอิงประจำบทที่ 6	95

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 7 เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน	98
บทนำ	98
แนวคิดและความสำคัญของเครือข่าย	99
แนวคิดเครือข่าย	100
แนวคิดเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายสังคม	100
ลักษณะและองค์ประกอบของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน	103
การสร้างเครือข่ายและกระบวนการทำงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน	104
แนวคิดใหม่เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนสู่กิจการเพื่อสังคม	107
สร้างการเคลื่อนไหว	108
สร้างศักยภาพ	109
สร้างตลาด	109
สร้างศักยภาพปัจจัยพื้นฐาน	110
ขยายฐานเครือข่ายกับผู้ประกอบการที่เสียเปรียบทางสังคม	112
กรณีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย	115
การรักษาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืน	118
สรุป	119
เอกสารอ้างอิงประจำบทที่ 7	120
บทที่ 8 วิจัยชุมชนเพื่อชุมชน	123
บทนำ	123
แนวคิดการวิจัยชุมชนเพื่อชุมชน	124
การพัฒนานักวิจัยชุมชน	128
แนวทางการวิจัยสำหรับนักวิจัยชุมชน/นักวิจัยชาวบ้าน	131
งานวิจัยแก้ไขปัญหาชุมชน	133
สรุปวิจัยชุมชนเพื่อชุมชน	135
เอกสารอ้างอิงประจำบทที่ 8	136
บรรณานุกรม	138
ภาคผนวก	
ประวัติผู้เขียน	

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
รูปที่ 1.1	กระบวนการเศรษฐกิจฐานรากแห่งทุนวัฒนธรรมสู่เศรษฐกิจแห่งการแข่งขันอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง	4
รูปที่ 1.2	เป้าหมายของวิสาหกิจชุมชน	10
รูปที่ 2.1	กรอบแนวความคิดของการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน	16
รูปที่ 2.2	สามองค์ประกอบของฐานการจัดการองค์การวิสาหกิจชุมชน	22
รูปที่ 3.1	องค์ประกอบความยั่งยืนของชุมชนด้วยทุนชุมชน	30
รูปที่ 3.2	การบูรณาการความสัมพันธ์ของทุนทั้ง 7 ประเภท	33
รูปที่ 3.3	มิติแห่งระบบตัวชี้วัดการสะสมทุน	35
รูปที่ 3.4	กรอบแนวความคิดเพื่อการดำเนินการจัดการระบบทุน	38
รูปที่ 4.1	กรอบแนวความคิดเชื่อมโยงการสร้างสมดุลทรัพยากรภายในชุมชน	51
รูปที่ 4.2	วงจรการจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	53
รูปที่ 4.3	วงจรการจัดการชุมชนบนฐานทรัพยากรภายใน	54
รูปที่ 4.4	กรอบแนวคิด PDCA กับการเพิ่มประสิทธิภาพวิสาหกิจชุมชน	55
รูปที่ 5.1	กรอบแนวคิดสวัสดิการสังคม	62
รูปที่ 5.2	ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ, สวัสดิการสังคมและสวัสดิการชุมชน	66
รูปที่ 5.3	รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชน	68
รูปที่ 6.1	ความเชื่อมโยงบูรณาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางเศรษฐกิจ	86
รูปที่ 6.2	นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับลักษณะพฤติกรรมนักท่องเที่ยว	88
รูปที่ 6.3	ความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับความสัมพันธ์เชิงซ้อนวัฒนธรรมพื้นถิ่น	90
รูปที่ 6.4	ความสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	92
รูปที่ 7.1	การขับเคลื่อนทุกมิติเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน	99
รูปที่ 7.2	เครือข่ายแบบดาว	101
รูปที่ 7.3	เครือข่ายแบบเส้น	101
รูปที่ 7.4	เครือข่ายแบบวงกลม	102
รูปที่ 7.5	เครือข่ายแบบรูปวาย	102
รูปที่ 7.6	เครือข่ายแบบโครงสร้างต้นไม้	102
รูปที่ 7.7	หลักการเกิดเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน	106
รูปที่ 7.8	ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างแนวคิดใหม่เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนสู่กิจการเพื่อสังคม	108

สารบัญรูป (ต่อ)

รูปที่		หน้า
รูปที่ 7.9	หลักเกณฑ์แนวคิดใหม่ของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนสู่กิจการเพื่อสังคม	114
รูปที่ 7.10	ขับเคลื่อนแนวคิดใหม่ของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนสู่กิจการเพื่อสังคมและขยายฐานเครือข่ายกับผู้ประกอบการที่เสียเปรียบทางสังคม	115

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
ตารางที่ 2.1	กรอบของการจัดการธุรกิจ	19
ตารางที่ 2.2	กรอบของการตัดสินใจ	20
ตารางที่ 4.1	แนวทางการจัดการทำบัญชีครัวเรือน: แบบบันทึกรายรับ	47
ตารางที่ 4.2	แนวทางการจัดการทำบัญชีครัวเรือน: แบบบันทึกรายจ่าย	48
ตารางที่ 4.3	แนวทางการจัดการทำบัญชีครัวเรือน: สรุปรายรับ-รายจ่าย	49
ตารางที่ 5.1	เปรียบเทียบแนวคิดเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ สวัสดิการสังคมและสวัสดิการชุมชน	65
ตารางที่ 5.2	กรณีศึกษาการจัดการกองทุนเพื่อสวัสดิการชุมชนในรูปแบบต่างๆ	71
ตารางที่ 8.1	ความเหมือนหรือความแตกต่างกันของงานวิจัยทั่วไปกับงานวิจัยชุมชน	128